



จากการเมือง ถึง การปกครอง*
FROM POLITICS TO GOVERNMENT

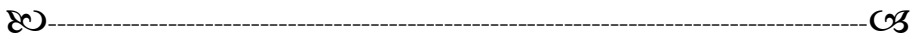
สมศักดิ์ ผู้เจริญ, เชวงศักดิ์ เอี่ยมสำอาง, โปรตปราน เสริญวงศ์สัตย์

Somsak Pucharoen, Chawengsak Iamsamang, Prodpran Sernvongsat

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail: mahawattuck@gmail.com



บทคัดย่อ

บทความนี้ผู้เขียนได้ทบทวนแนวคิดการเมือง ถึง การปกครอง โดยทั่วไปจะมีการเข้าใจว่า 2 คำนี้มีความหมายเดียวกัน แต่ในทางวิชาการด้านรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ เห็นว่ามีความต่างในแนวคิดและด้านหนึ่งก็มีความทับซ้อนกันในทางปฏิบัติ บทความนี้ผู้เขียนได้อธิบายความแตกต่างของ 2 คำนี้เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจภาพรวมและนัยทางทฤษฎีเพื่อสร้างพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้ การเมืองการปกครองนั้นเป็นคำอธิบายพฤติกรรมทางสังคมที่สังคมนั้น ๆ ใช้กลไกหนึ่งในการทำให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีระบบระเบียบ ไม่เกิดความวุ่นวาย กลไกนั้นคือกลไกทางการเมืองการปกครอง ส่วนคำว่า “การเมือง” และ “การปกครอง” เรามักจะพูดหรืออ่านรวมกับราวกับว่าเป็นคำคำเดียวกันและมีความหมายเหมือนกัน แต่ในความเป็นจริงคำสองคำนี้มีความหมายแตกต่างกันแต่ก็ถูกใช้ร่วมกันเสมอการเมือง ตามความหมายควรจะเป็นภารกิจที่เกี่ยวข้องกับส่วนรวม หรือ กิจกรรมสาธารณะที่เกี่ยวกับรัฐ ส่วนการปกครอง นั้นมีความหมายถึงการควบคุม ดูแล โดยมีเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ความสงบ สันติสุข หรือเพื่อผลประโยชน์ของผู้ปกครอง

คำสำคัญ: การเมือง; การปกครอง

* Received August 24, 2022; Revised June 13, 2023; Accepted June 14, 2023



Abstract

In this article, the author has reviewed the concept of politics and governance. It is generally understood that these two words have the same meaning. But in the academic field of political science and social science, there are differences in concepts, and on one side, there are overlaps in practice. In this article, the author explains the differences between these two words to give readers an overview and theoretical implications to create a basis for learning. Politics and governance explain social behavior in which a society uses one mechanism to make the organization coexist in an orderly way. No chaos. That mechanism is an administrative mechanism. The terms "politics" and "government" are often spoken or read together as if they are the same word and have the same meaning. But these two words have different meanings but are always used together. Politics should be public affairs related to the state, while the government is meant to imply. Supervise, with one goal, such as peace, serenity, or for the benefit of parents.

keywords: Politics; Government

บทนำ

เรามักจะสับสนกับคำว่า “การเมือง-การปกครอง” เพราะประชาชนทั่วไปคิดว่าเป็นคำเดียวกัน แต่ในทางวิชาการคำ 2 คำนี้มีความแตกต่างกันในความหมายแนวคิดแต่นัยทางทฤษฎีหรือภาคปฏิบัติในความหมายที่ใกล้เคียงและทับซ้อนกัน การที่เราไม่เข้าใจนัยทางทฤษฎีที่ถูกต้องจะทำให้การเรียนรู้คลาดเคลื่อนได้ ในบทความนี้ผู้เขียนจึงได้อธิบายและวิเคราะห์ให้เห็นถึงนัยทางทฤษฎีของ 2 คำนี้ การเมือง และการปกครอง การเมืองการปกครองนั้นเป็นคำอธิบายพฤติกรรมทางสังคมที่สังคมนั้น ๆ ใช้กลไกหนึ่งในการทำให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีระบบระเบียบไม่เกิดความวุ่นวายกลไกนั้น คือ กลไกทางการเมืองการปกครอง (Govern) (ดาณูภา ไชยพรธรรม, 2550)

ส่วนคำว่า “การเมือง” และ “การปกครอง” เรามักจะพูดหรืออ่านรวมกันราวกับว่าเป็นคำคำเดียวกันและมีความหมายเหมือนกันแต่ในความเป็นจริงคำสองคำนี้มีความหมายแตกต่างกันแต่มักถูกใช้ร่วมกันเสมอ การเมืองตามความหมายควรจะเป็นภารกิจที่เกี่ยวข้องกับส่วนรวมหรือกิจกรรมสาธารณะที่เกี่ยวกับรัฐ ส่วนการปกครองนั้นมีความหมายถึง การ



ควบคุมดูแลโดยมีเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ความสงบสันติสุขหรือเพื่อผลประโยชน์ของผู้ปกครอง

ความหมายของการเมือง

“การเมือง” (Politics) Politics มาจากคำของกรีกโบราณว่า Polis ซึ่งถ้าหากแปลตามตัวอักษรจะหมายถึง นครรัฐ (City-State) นครรัฐเป็นรูปแบบรัฐที่เกิดจากการรวมตัวของชนเผ่าต่าง ๆ (Dave & Indy, 2003) หากเราพิจารณาจากรากศัพท์เราสามารถอนุมานได้ว่า การเมืองน่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบ้านเมือง แต่จะเกี่ยวข้องมุมใดบ้างนั้นอาจจะมีขอบเขตที่กว้างอยู่พอสมควรในการอธิบายให้คำนิยามความหมายขึ้นอยู่กับทัศนะการพิจารณาของนักคิดแต่ละท่าน อย่างไรก็ตามนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ ได้ให้ความหมายไว้แตกต่างกันตามแต่จะใช้ตัวแบบใดในการศึกษาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการเมือง และด้วยตัวแบบที่เป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์นี้ จะยังผลให้กรอบการมองคำว่าการเมืองต่างกันไป

ในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของคำว่าการเมืองนั้น จึงดูจะเป็นเรื่องที่สร้างความสับสนอยู่มีใช่น้อย เนื่องมาจากความหมายของการเมืองที่ปรากฏอยู่ในตำราเล่มต่าง ๆ ที่เขียนขึ้นเผยแพร่กันมีอยู่หลากหลายต่างกันไปตามความเจตนาธรรมและมุ่งประสงค์ในการนำความหมายของการเมืองเพื่อไปอธิบายปรากฏการณ์ของผู้ให้คำนิยามความหมายของการเมือง ดังได้กล่าวไปแล้ว

การเมือง (Politics) เป็นคำที่มีความหมายเชิงนามธรรมที่ละเอียดอ่อนมองได้หลายลักษณะจนกระทั่งนักรัฐศาสตร์เองก็ไม่สามารถให้คำนิยามที่สมบูรณ์ได้ เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไปความหมายของการเมืองก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ทั้งนี้เพราะการเมืองเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ นักรัฐศาสตร์ตั้งแต่ยุคกรีกโบราณจนกระทั่งปัจจุบันได้ให้ความหมายของการเมืองไว้หลายแนวคิด ทำให้ความหมายของการเมืองมีจำนวนมากและแสดงให้เห็นพัฒนาการของความหมายที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่อย่างไรก็ตามผู้เขียนได้สำรวจการนิยามความหมายของการเมืองเบื้องต้นเพื่อให้หนังสือได้เข้าใจ การนิยามการเมืองในหลายมุมมอง

เพลโต (Plato) ได้ให้ความหมายของการเมืองว่า เป็นกิจกรรมเพื่อแสวงหาความยุติธรรมและการดำรงชีวิตที่ดีในสังคม เพราะมนุษย์ไม่สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขภายนอกรัฐได้ แต่การอยู่ร่วมกันของสมาชิกภายในรัฐจะต้องเกิดความขัดแย้งเป็นธรรมดา ทั้งนี้เพราะแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งด้านสติปัญญาและความสามารถ ดังนั้นวิธีการที่



จะทำให้สังคมดำรงอยู่อย่างปกติสุข จำเป็นต้องสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมโดยการแบ่งงานและภาระหน้าที่กันทำตามความสามารถ ความถนัด และสติปัญญา ทั้งนี้การทำงานที่ไม่ก้าวร้าวกันและกันจะสอดคล้องกับธรรมชาติ และความยุติธรรมในสังคมแนวความคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เพลโตมองการเมืองในแง่ของจุดมุ่งหมายในการแสวงหาชีวิตที่ดีและความยุติธรรม (ศรุติ สกุลรัตน์, 2529)

อริสโตเติล (Aristotel) ได้ให้ความหมายของการเมืองว่า เป็นการใช้อำนาจเพื่อสาธารณะประโยชน์ อริสโตเติลมีความเห็นคล้ายกับเพลโตที่มองว่า สังคมต้องมีความขัดแย้งกัน แต่สมาชิกในสังคมจะต้องยินยอมให้ผลประโยชน์ส่วนตัวมีความสำคัญน้อยกว่าผลประโยชน์ส่วนรวม โดยรัฐเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้สมาชิกในสังคมได้ตกลงกันอย่างสันติวิธีและมีจริยธรรม อริสโตเติลจึงมีความเห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องของการใช้อำนาจหน้าที่เพื่อให้มนุษย์มีชีวิตอย่างมีจริยธรรมภายในรัฐ (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2523)

นิโคโล มาเคียเวลลี (Nicolò Machiavelli) ได้ให้ความหมายของการเมืองว่า เป็นการต่อสู้เพื่อแสวงหาอำนาจและการใช้อำนาจอย่างมีศิลปะ เขาอธิบายว่าธรรมชาติของมนุษย์โดยส่วนใหญ่อ่อนแอ โง่เขลา โลภ และทะเยอทะยานไม่มีที่สิ้นสุด การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันได้นั้นมิใช่เพราะธรรมชาติ หากแต่มนุษย์เกรงกลัวอำนาจที่อยู่เบื้องหลังสถาบันการปกครอง รัฐและการเมืองมิได้ช่วยให้มนุษย์เป็นคนดีได้ แต่อำนาจช่วยควบคุมมิให้มนุษย์แสดงสัญชาตญาณดั้งเดิมของมนุษย์จนทำให้สังคมวุ่นวาย แสดงให้เห็นว่ามาเคียเวลลี มองการเมืองเป็นเรื่องของการใช้และการแสวงหาอำนาจเพื่อปกครอง (ศรุติ สกุลรัตน์, 2529)

โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) ได้ให้ความหมายของการเมืองว่า การเมืองเป็นเรื่องของการแสวงหาความปลอดภัย เพราะมนุษย์โดยธรรมชาตินั้นเห็นแก่ตัว ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดและหวาดกลัวความตายที่สุด มนุษย์จึงมาอยู่ร่วมกันโดยมีจุดประสงค์เพื่อความปลอดภัยในชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์จำเป็นต้องสละสิทธิและเสรีภาพธรรมชาติให้ออกข้อบัญญัติ (พิชิต จงสถิตย์วัฒนา และคณะ, 2524)

คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) ได้ให้ความหมายการเมืองว่า การเมืองเป็นเรื่องของการต่อสู้ระหว่างชนชั้นเพื่อช่วงชิงอำนาจรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์ครอบงำอีกชนชั้นหนึ่ง มาร์กซ์อธิบายว่าวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์เป็นเรื่องของการต่อสู้ระหว่างชนชั้นที่ได้เปรียบและชนชั้นที่เสียเปรียบในสังคมตลอดมาโดยมีจุดประสงค์ที่จะใช้กลไกของรัฐ และกฎหมายเพื่ออำนวยประโยชน์ให้แก่ชนชั้นของตน แนวคิดของมาร์กซ์แสดงให้เห็นว่าการเมืองคือการต่อสู้ระหว่างชนชั้น (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, 2525)



แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ได้ให้ความหมายของการเมืองว่า การเมืองเป็นกิจกรรมของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการต่อสู้เพื่อการมีส่วนร่วมในการใช้สิทธิอำนาจอย่างชอบธรรม เวเบอร์มองการเมืองว่า การเมืองเป็นกิจกรรมที่ต้องต่อสู้เพื่อเข้าไปใช้อำนาจเพื่อสังคมอย่างเป็นธรรม การเมืองเป็นเรื่องของการใช้อำนาจอย่างชอบธรรมเพื่อประโยชน์สาธารณะ (ฉันทิมา อ่องสุริรักษ์, 2526)

ฮาโรลด์ ลาสเวล (Harold Lasswell, 1978) ได้ให้ความหมายของการเมืองว่าเป็นเรื่องของอิทธิพลและผู้มีอิทธิพล ลาสเวลล์อธิบายว่า การเมืองเป็นเรื่องของการใช้อิทธิพลระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งการมีส่วนร่วมในอำนาจ หรือการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะและเพื่อจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม (ศรุตี สกฤตน์, 2529)

ชัยอนันต์ สมุทรวานิช (2535) อธิบายว่า การเมืองเป็นเรื่องของการแข่งขันกันเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการแบ่งปันคุณค่าที่ให้ประโยชน์แก่ฝ่ายตนมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยนัยเช่นนี้ การเมืองจึงมีสองระดับ ระดับแรก การเมืองอยู่ภายใต้การแข่งขัน ชัดแย้งของฝ่ายต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองที่ทุก ๆ ฝ่ายยอมรับได้ ในขณะที่การเมืองในความหมายอย่างแรกดังทัศนะของนักคิดกลุ่มพหุนิยมที่ได้กล่าวไปแล้ว ดูจะยอมรับในจุดเน้นว่ารัฐ เป็นการรวมกันหรือประกอบกันของกลุ่มหลากหลายในสังคม และรัฐมิได้เป็นเครื่องมือทางการบริหาร โดยที่มิได้เป็นตัวกระทำทางการเมือง (Actors) ที่จะขึ้นนำการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ แต่รัฐเป็นเพียงรัฐบาล (State as Government) ที่ทำหน้าที่เพียงเอื้ออำนวยความสะดวกในการแข่งขันกันของกลุ่มหลากหลายเท่านั้น

พุทธทาสภิกขุ (2549) เรื่องของส่วนรวม เนื่องจากพุทธทาสภิกขุมองว่าการเมืองเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับคนหมู่มาก คือ “จัดให้สังคมอยู่เป็นสุขโดยไม่ต้องใช้อำนาจ” ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์ (2536) ที่กล่าวว่าการเมืองเป็นการต่อสู้ช่วงชิง การรักษาไว้และการใช้อำนาจทางการเมือง โดยที่อำนาจทางการเมืองหมายถึง อำนาจในการที่จะวางนโยบายในการบริหารประเทศหรือสังคม อำนาจที่จะแต่งตั้งบุคคลเพื่อช่วยในการนำนโยบายไปปฏิบัติ และอำนาจที่จะใช้ข้าราชการงบประมาณหรือเครื่องมืออื่น ๆ ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

จากคำนิยามของนักคิดนักวิชาการ นักปรัชญาการเมือง นั้นมีมุมมองที่กว้างขวางตามฐานคิดและกรอบการอธิบายของแต่ละท่าน ผู้เขียนได้พยายามได้รวบรวมและประมวลคำนิยามหรือความหมายของคำว่าเมืองนำเสนอโดยจำแนกได้เป็น 5 กลุ่ม (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2548)

1. การเมืองเป็นเรื่องของอำนาจ โดยเป็นการต่อสู้กันเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจและอิทธิพลในการบริหารกิจการบ้านเมือง ไม่ว่าการได้อำนาจนั้นจะมาจากการเลือกตั้ง การ



ปฎิวัติ-รัฐประหาร หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชน โดยค่านิยมของการเมืองในเชิงอำนาจนี้ เราสามารถพิจารณา การเมือง หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับอำนาจ สถาบันและองค์กรในสังคม ซึ่งได้รับการยอมรับว่ามีอำนาจเด็ดขาดครอบคลุมสังคมนั้น ในการสถาปนาและทำนุรักษาคำเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม มีอำนาจในการทำให้จุดประสงค์ร่วมกันของสมาชิกในสังคมได้บังเกิดผลขึ้นมา หรือกล่าวได้ว่าการเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องการต่อสู้แย่งชิงกันอำนาจของกลุ่มผลประโยชน์ (Interest Group) ที่ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ ในอันที่จะแย่งชิงกันเข้าสู่อำนาจการบริหารประเทศ หรืออย่างน้อยที่สุดก็ให้ผลผลิตจากระบบการเมือง (Political Outputs) อันได้แก่ นโยบาย กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ โครงการหรือแผนงานพัฒนาของภาครัฐและภาคราชการ ซึ่งผลในทางที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มของตนมากที่สุด แนวการมองการเมืองเป็นเรื่องของอำนาจ (Power Approach) เป็นแนวทางการศึกษาหนึ่งที่มีความนิยมชมชอบในหมู่นักรัฐศาสตร์ ที่เห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องหรือมีบริบทเกี่ยวกับการใช้อำนาจเพื่อการปกครองประชาชน ก็มักให้ค่านิยมของการเมืองว่าเป็นปฏิสัมพันธ์ในเชิงการใช้ อำนาจของรัฐชาติปัดต่อผู้อยู่ใต้อำนาจซึ่งก็คือประชาชนนั่นเอง โดยค่านิยมเช่นนี้ สิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ออกมาจากสถาบันทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายนิติบัญญัติที่ทำหน้าที่ในการตรากฎหมายต่าง ๆ เพื่อบังคับใช้ มาจากรัฐบาลในรูปของนโยบายสาธารณะ (Public Policies) โครงการพัฒนา (Development Program) และงานต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นหรือดำเนินไปโดยภาคราชการ

2. การเมืองเป็นเรื่องของการจัดสรรทรัพยากรของรัฐหรือสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม ดังเช่นมุมมองของอีสตัน (David Easton) ซึ่งได้อธิบายไว้ว่า การเมืองเป็นการใช้อำนาจหน้าที่ในการจัดสรรแจกแจงสิ่งที่มีคุณค่าต่าง ๆ ให้กับสังคมอย่างชอบธรรม (The Authoritative Allocation of Values to Society) ความหมายของการเมืองดังที่ยกตัวอย่างมานี้ เป็นนิยามที่ได้รับการยอมรับอย่างสูงจากสำนักพหุนิยม (Pluralism) นอกจากนี้ ค่านิยมการเมืองในกลุ่มที่สอง ซึ่งได้รับการกล่าวถึงอย่างสูงยังได้แก่ ทศณะของ ลาสเวลล์ (Lasswell, 1963) ที่กล่าวว่า การเมืองเป็นเรื่องของการศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลและผู้มีอิทธิพล และการเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับว่า ใคร ทำอะไร เมื่อไร และอย่างไร (Politics is, Who Gets “What”, “When” and “How”)

3. การเมืองเป็นเรื่องของความขัดแย้งและประนีประนอมผลประโยชน์ ทั้งนี้เนื่องจากทรัพยากรของชาติ รัฐที่มีอยู่อย่างจำกัด ขณะที่ผู้คนซึ่งต้องการใช้ทรัพยากรนั้นมีอยู่มากและความต้องการใช้ไม่มีขีดจำกัด การเมืองจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการที่คนใน



สังคมไม่อาจตกลงกันได้หรือเกิดความขัดแย้งขึ้น อย่างไรก็ตาม การมองการเมืองในลักษณะนี้มีข้อโต้แย้งอยู่มากกว่า หากไม่อาจยุติข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ บ้านเมืองย่อมตกอยู่ในสภาวะยุ่งยากวุ่นวาย การเมืองจึงเป็นเรื่องของการประนีประนอมความขัดแย้งมากกว่าเป็นเรื่องของความขัดแย้ง การเมืองเป็นเรื่องของการประนีประนอมผลประโยชน์ เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้เกิดความขัดแย้งจากการดำเนินงานทางการเมืองที่ไม่มีทางออก การเมืองด้านหนึ่งจึงมีลักษณะของการประนีประนอมเพื่อให้ข้อขัดแย้งทางสังคมในประเด็นต่าง ๆ นั้นเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและผาสุกของชุมชนทางการเมือง

4. การเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับรัฐและการบริหารประเทศในกิจกรรมหลัก 3 ด้าน คือ งานที่เกี่ยวกับรัฐ การบริหารประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับนโยบาย และการอำนวยความสะดวกในการบริหารราชการแผ่นดินซึ่งเป็นการควบคุมให้มีการดำเนินงานตามนโยบาย ซึ่งหากพิจารณาให้ละเอียดแล้ว การเมืองโดยนัยความหมายประการนี้ เป็นเรื่องที่คาบเกี่ยวกับการเมืองในความหมายเชิงอำนาจ ซึ่งก็เป็นเพราะอำนาจทางการเมืองนั้น ได้ถูกนำไปใช้ผ่านกระบวนการนโยบายและการแต่งตั้งคัดสรรผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ (ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ) ในรูปของอำนาจและการปฏิบัติงานทางการเมืองปกครอง และแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและการบริหารหรือการปกครองที่ยากจะแยกออกจากกันได้

5. การเมืองเป็นเรื่องของการกำหนดนโยบายของรัฐ กล่าวคือ การเมืองคือกิจกรรมใดที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย หน่วยงานและเครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้ในการกำหนดนโยบาย โดยนัยหนึ่งการเมืองก็คือกระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐนั่นเอง

ลักษณะของการเมืองอย่างไรก็ดีนักวิชาการส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การเมืองมีลักษณะร่วมกันที่สำคัญ ๆ ดังนี้ (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2548)

1. การเมืองเป็นเรื่องของกิจกรรม การเมืองถือว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งของมนุษย์ที่มีความแตกต่างจากคำว่ารัฐศาสตร์ ซึ่งเป็นเรื่องขององค์ความรู้หรือรัฐศาสตร์เป็นการศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมือง ดังนั้น เราจึงสนใจการเมืองในฐานะกิจกรรมของมนุษย์ในภาคปฏิบัติ เช่น การทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม การเลือกตั้ง การออกกฎหมาย การชุมนุมประท้วงรัฐบาล เป็นต้น

2. การเมืองเป็นกิจกรรมทางสังคม หมายถึง การเมืองนั้นเป็นกิจกรรมที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคม ดังนั้นการเมืองจึงไม่ใช่กิจกรรมที่เกิดขึ้นกับคน ๆ เดียว

3. การเมืองเกิดขึ้นจากความแตกต่างของความเห็นหรือความต้องการ หรือผลประโยชน์ของมนุษย์ในสังคม ความแตกต่างของมนุษย์ดังกล่าวเป็นเงื่อนไขให้เกิดกิจกรรมทางการเมือง เนื่องจากความแตกต่างอาจนำไปสู่การมีเรื่องขัดแย้งกันซึ่ง



จำเป็นต้องอาศัยการเมืองเข้ามาจัดการ เช่น ความเห็นที่แตกต่างกันเรื่องท่าแห่งในสังคมไทยได้นำไปสู่การเคลื่อนไหวให้ฝ่ายนิติบัญญัติออกกฎหมายเกี่ยวกับการทำแท้ง

4. การเมืองเป็นเรื่องความแตกต่างของมนุษย์ที่นำไปสู่การมีเรื่องขัดแย้งกัน การเมืองเป็นการแสดงออกถึงความขัดแย้งที่มาจากความเห็น ความต้องการและผลประโยชน์ที่แตกต่างกันของมนุษย์ ความขัดแย้งที่เป็นเรื่องการเมืองนั้นจะต้องมีลักษณะความเป็นปรปักษ์กันทางความคิด หรือมีผลประโยชน์ที่ไม่อาจประนีประนอมกันได้ แต่ถ้าเป็นเรื่องที่ตกลงกันได้แล้วก็ถือว่าต้องมีกิจกรรมทางการเมืองเกิดขึ้น

5. การเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ การตัดสินใจในที่นี้ หมายถึง กิจกรรมทางสังคมของกลุ่มคนในการต้องเลือกทางใดทางหนึ่งมากกว่าจะเป็นเรื่องการตัดสินใจเรื่องส่วนตัว ดังนั้น การตัดสินใจทางการเมืองจึงเป็นความพยายามแก้ไขปัญหามีเรื่องขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ความพยายามทางการเมืองอาจมีผลให้เกิดการประนีประนอมจนความขัดแย้งยุติลง หรือยังคงมีความขัดแย้งดำรงอยู่ก็ได้

ความแตกต่างของแนวคิดการปกครอง (Government)

การปกครอง ในความหมายโดยทั่วไป ก็คือ กระบวนการ (Process) ที่เกิดขึ้นจากการทำงานของบรรดาสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ (เช่น รัฐบาล รัฐสภา ระบบราชการ) เพื่อทำให้เกิดการตัดสินใจร่วมกัน (Collective Decision) เช่น การกำหนดนโยบาย การออกกฎหมาย เป็นต้น และรวมถึงการทำให้ผลการตัดสินใจดังกล่าวมีการบังคับใช้ภายในสังคม เช่น การบังคับใช้และรักษากฎหมาย การนำเอานโยบายไปปฏิบัติ เป็นต้น ระบบการเมือง (Political System) หรือ ระบอบการเมือง (Regime) จะมีความหมายที่กว้างขวางกว่า กล่าวคือ นอกจากจะหมายถึง กลไกและสถาบันทางการเมืองการปกครองแล้ว ยังหมายรวมถึง โครงสร้างความสัมพันธ์ และกระบวนการที่บรรดาสถาบันเหล่านี้เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมในวงกว้างด้วยเนื่องจาก ระบบการเมือง ก็ถือได้ว่าเป็นเพียง “ระบบย่อย” (Subsystem) ที่อยู่ภายในระบบใหญ่ คือ สังคม ซึ่งประกอบไปด้วยระบบย่อยอื่น ๆ และแน่นอนว่าระบบเหล่านี้ก็ย่อมที่จะมีความสัมพันธ์ต่อกันในรูปแบบต่าง ๆ อย่างสลับซับซ้อน ซึ่งรูปธรรมที่เห็นได้จากโครงสร้างและกระบวนการที่บรรดาสถาบันทางการเมืองเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม ก็ได้แก่ การจัดสรร/แบ่งปัน (Distribution) อำนาจ ความมั่งคั่ง และทรัพยากรต่าง ๆ ภายในสังคม ดังนั้น ระบอบการเมือง จึงหมายถึง “ระบบของกฎเกณฑ์” (System of Rules) ที่ดำรงอยู่ภายในสังคมหนึ่ง ๆ ในการจัดความสัมพันธ์ระหว่างการเมือง กับ เศรษฐกิจและสังคม (วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2548)



การแบ่งประเภทการเมืองและการปกครอง

1) การจัดประเภทในแบบคลาสสิก (Classical Typologies)

การจัดประเภทที่เกิดขึ้นแรกๆ และยังทรงอิทธิพลมาจนถึงปัจจุบัน เกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณโดย อริสโตเติล ที่ได้ศึกษาและวิเคราะห์บรรดานครรัฐต่าง ๆ จำนวน 158 แห่งในสมัยนั้น ซึ่งหลักเกณฑ์ในการประเมินนั้นมีอยู่ 2 ประการ ได้แก่

“ใคร คือผู้ปกครอง?” (Who rules?)

“ใคร ได้รับประโยชน์จากการปกครอง?” (Who Benefits from Rule?)

ภายใต้หลักเกณฑ์ข้างต้น อริสโตเติล เห็นว่า ผู้ปกครองนั้นเป็นไปได้ใน 3 ลักษณะ กล่าวคือ ปกครองโดยคน ๆ เดียว (One Person) ปกครองโดยคนจำนวนน้อย (The Few), และ ปกครองโดยคนจำนวนมาก (The Many) ขณะที่ในส่วนของการประโยชน์จากการปกครองนั้น จะเป็นไปใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ เป็นไปเพื่อประโยชน์ของผู้ปกครอง และเป็นไปเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม จากหลักเกณฑ์นี้ทำให้สามารถจัดประเภทของระบอบการเมืองออกมาใน 6 รูปแบบ ดังนี้ อริสโตเติลจะใช้จำนวนคนที่ทำหน้าที่เป็นผู้ปกครอง และวัตถุประสงค์ของการปกครองเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา

ตารางที่ 1 วัตถุประสงค์ของการปกครอง

ผู้ปกครองปกครองเพื่อประโยชน์ของ		
จำนวนคนที่ทำหน้าที่เป็นผู้ปกครอง	ปกครองส่วนรวม	ปกครองเพื่อตนเอง
คนเดียว	ราชาธิปไตย (Kingship or Monarchy)	ทรราชย์ (Tyranny)
คนจำนวนน้อย	อภิชนาธิปไตย (Aristocracy)	คณาธิปไตย (Oligarchy)
คนจำนวนมาก	ประชาธิปไตยสายกลาง (Polity or Moderate Democracy)	ประชาธิปไตย (Mob Rule or Democracy)

1. การปกครองโดยคน ๆ เดียว

1.1 ราชาธิปไตย (Kingship or Monarchy) เป็นการปกครองโดยคนๆเดียว และปกครองเพื่อผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่

1.2 ทรราชย์ (Tyranny) เป็นการปกครองโดยคนๆเดียว โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง

2. คนกลุ่มเดียวปกครอง

2.1 อภิชนาธิปไตย (Aristocracy) เป็นการปกครองของคนกลุ่มเดียว ซึ่งปกครองเพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่



2.2 คณาธิปไตย (Oligarchy) เป็นการปกครองของคนกลุ่มเดียว ปกครองเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มตน

3. คนส่วนใหญ่เป็นผู้ปกครอง

3.1 ประชาธิปไตยสายกลาง (Polity or Moderate Democracy) เป็นการปกครองโดยคนกลุ่มใหญ่ โดยอำนาจจะอยู่ที่ชนชั้นกลาง ซึ่งใกล้เคียงกับยุโรปตะวันตกในปัจจุบัน

3.2 ประชาธิปไตย (Mob Rule or Democracy) ตามทัศนะของอริสโตเติล การปกครองรูปแบบนี้ไม่ดี เพราะปล่อยให้ประชาชนตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ตามสติปัญญาของตน ซึ่งเป็นการปกครองโดยฝูงชนที่ขาดเหตุผล เพราะคนจนซึ่งมักโง่ด้วยบทบาทสูงในระดับนี้

2. ระบอบการเมืองในปัจจุบัน (Regimes of The Modern World)

ปัจจุบัน การจัดประเภทระบอบการเมืองดูเหมือนจะได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย และก็ได้เกิดคำอธิบายใหม่ ๆ ขึ้นมามากมายภายใต้หลักเกณฑ์ของแต่ละคน และนั่นก็นำไปสู่ความสับสนสำหรับผู้ศึกษาอย่างเรา โดยทั่วไปการจัดประเภทมักจะเกิดมาจากหลักเกณฑ์ 8 ประการ ดังนี้

ใครคือผู้ปกครอง?

การปกครองนั้นเป็นไปด้วยวิธีการเช่นไร?

อำนาจการปกครองมีการรวมศูนย์ หรือกระจาย?

การได้มาซึ่งอำนาจการปกครอง และการเปลี่ยนผ่านอำนาจการปกครอง เป็นไปด้วยแบบแผนเช่นไร?

ระหว่างขอบเขตของอำนาจรัฐกับเสรีภาพของปัจเจกบุคคล นั้นเป็นไปในลักษณะใด?

ระดับของการพัฒนาทางด้านวัตถุและการกระจายความมั่งคั่ง เป็นไปอย่างไร?

ระบบเศรษฐกิจมีรูปแบบเช่นไร?

ระบอบการเมืองมีเสถียรภาพเพียงใด?

จากหลักเกณฑ์ข้างต้น ภายใต้แนวศึกษาหนึ่ง ๆ ก็จะทำให้ให้นักความสำคัญในแต่ละหลักเกณฑ์แตกต่างกันออกไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.1 แนวสถาบัน-รัฐธรรมนูญ (Constitutional-Institutional Approach) : การจัดแบ่งในแนวนี้ได้รับอิทธิพลจากแนวคลาสสิก โดยจะพิจารณาไปที่สถาบันทาง



การเมืองและกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นหลักว่ามีรูปแบบเช่นไร และกลายเป็นที่มาของกฎเกณฑ์ในการจัดประเภท ตัวอย่างเช่น

ระบอบที่มีรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษรและระบอบที่ไม่มีรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษร (codified and uncoded constitutions)

ระบอบรัฐสภาและระบอบประธานาธิบดี (Parliamentary and Presidential System)

ระบอบสหพันธรัฐและระบอบรัฐเดี่ยว (Federal and Unitary System)

2.2 แนวเศรษฐกิจ-อุดมการณ์ (Economic-Ideological Approach) : จะให้ความสำคัญกับระบบเศรษฐกิจ ระดับของการพัฒนาในเชิงวัตถุ และลักษณะโดยทั่วไปของอุดมการณ์ทางการเมืองภายในสังคมนั้น ๆ ว่าเป็นเช่นไร ตัวอย่างการจำแนกจากแนวนี้นี้ก็ได้แก่ การจัดแบ่งในรูปแบบ “สามโลก” (Three Worlds Typology) ซึ่งประกอบไปด้วยประเทศโลกที่หนึ่ง (กลุ่มประเทศทุนนิยม) ประเทศโลกที่สอง (กลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์) และประเทศโลกที่สาม (กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนา)

อย่างไรก็ดี การจัดประเภทของระบอบต่าง ๆ ในสมัยปัจจุบันกระทำได้อย่างขึ้นเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในหลายๆ ประเทศ เช่น การสิ้นสุดของสงครามเย็น การล่มสลายของกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ การขยายตัวอย่างรุนแรงของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม การรื้อฟื้นหลักการทางศาสนามาเป็นหลักในการปกครอง เหล่านี้ล้วนทำให้ประเทศต่างๆ มีคุณลักษณะที่เฉพาะตัวมากขึ้น

จากที่กล่าวมา หากเราประเมินถึงระบอบการเมืองหนึ่ง ๆ ในสมัยปัจจุบัน จึงจำเป็นที่จะต้องพิจารณาอย่างรอบด้านมากขึ้น โดยทั่วไป ปัจจัยกว้าง ๆ ที่กำหนดคุณลักษณะของระบบการเมืองจะมีอยู่ด้วยกัน 3 ประการ ได้แก่ การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม จากหลักเกณฑ์ข้างต้น แอนดรู เฮย์วูด (Heywood, 2002) ได้จัดแบ่งระบอบการเมืองได้เป็น 5 ระบอบ ดังต่อไปนี้

2.2.1 ระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนตะวันตก (Western Polyarchies)

กลุ่มประเทศที่มีระบอบการเมืองเช่นนี้ อันที่จริงก็คือกลุ่มประเทศ “เสรีประชาธิปไตย” (liberal democracy)นั่นเอง ที่เหตุที่ใช้คำว่า “polyarchy” เนื่องจากคำว่า “เสรีประชาธิปไตย” จะเป็นการสะท้อนถึงอุดมคติทางการเมืองมากกว่าสภาพความเป็นจริง โดยตัวแทนของกลุ่มประเทศเหล่านี้ปรากฏอยู่ในอเมริกาเหนือ ยุโรปตะวันตก และออสเตรเลีย หากกล่าวโดยหยาบ “polyarchy” ก็คือ ระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ซึ่งต่างจากระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมทางตรง (direct



democracy) ที่มีตัวแบบอยู่ในพื้นที่ขนาดเล็กอย่างนครเอเธนส์ในสมัยกรีก ลักษณะเด่น ๆ ของระบอบการปกครองนี้ ได้แก่ การบริหารปกครองกระทำโดยบุคคลผู้มาจากการเลือกตั้ง มีระบบการเลือกตั้งโดยเสรีและเป็นธรรม ในทางปฏิบัติพลเมืองที่มีวุฒิภาวะทุกคนมีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง พลเมืองมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ และประท้วง ได้โดยอิสระพลเมือง มีทางเลือกในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างหลากหลาย และกลุ่มทางสังคม และสมาคมต่าง ๆ สามารถดำเนินกิจกรรมโดยมีอิสระจากอำนาจรัฐตามสมควร

พิจารณาในแง่นี้จะเห็นได้ว่ามีประเทศจำนวนมากในโลกที่มีรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยตัวแทน ภายใต้ระบบพรรคการเมืองที่เข้ามาแข่งขัน อย่างไรก็ตาม กลุ่มประเทศตะวันตกก็มีลักษณะบางอย่างที่โดดเด่นจากประเทศอื่นๆ กล่าวคือ อิทธิพลของความคิดในเรื่อง “เสรีภาพของปัจเจกชน” (Liberal Individualism) ที่กลายเป็นคุณค่าหลักทางการเมืองในกลุ่มประเทศตะวันตก โดยถือว่าสังคมเป็นเกิดจากการประกอบกันขึ้นมาของปัจเจกแต่ละคน ดังนั้น การเมืองจึงควรจะเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อความต้องการและผลประโยชน์ของปัจเจกชน

อย่างไรก็ดี ภายในกลุ่มประเทศเหล่านี้เองก็ปรากฏความแตกต่างกันอยู่ กล่าวคือ บางประเทศอาจมีลักษณะการปกครองที่เน้นการรวมศูนย์อำนาจและถือเสียงส่วนใหญ่เป็นสำคัญ (Centralization and Majority Rule) เช่น สหราชอาณาจักร นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย แคนาดา อิสราเอล และอินเดีย เป็นต้น ขณะที่บางประเทศอำนาจกลับมีลักษณะกระจัดกระจายและมีความเป็นพหุนิยมสูง (Fragmentation and Pluralism) เช่น สหรัฐอเมริกา เนเธอร์แลนด์ เบลเยียม ออสเตรีย และสวิตเซอร์แลนด์ เป็นต้น

2.2.2 ระบอบอดีตคอมมิวนิสต์ (Post Communist Regimes)

การล่มสลายของประเทศคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออกในช่วง ค.ศ. 1889-1991 ได้นำไปสู่กระบวนการของการพัฒนาประชาธิปไตย (Democratization) ในกลุ่มประเทศเหล่านี้โดยอาศัยตัวแบบเสรีประชาธิปไตยของตะวันตก หัวใจหลักของกระบวนการดังกล่าวก็ได้แก่ การรับเอาระบอบการเมืองแบบหลายพรรค และการปฏิรูปเศรษฐกิจในแบบตลาด พิจารณาในแง่นี้ กลุ่มประเทศเหล่านี้อาจจะดูเหมือนกำลังพัฒนาไปสู่ระบอบการเมืองในแบบแรก แต่ด้วยเหตุผลบางประการ กลุ่มประเทศเหล่านี้ก็ยังมีลักษณะที่เฉพาะตัวอยู่ ประการแรก ได้แก่ มรดกของความเป็นประเทศคอมมิวนิสต์มาอย่างช้านาน ยังคงหลงเหลืออยู่มาก และประการที่สอง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้นำไปสู่การเกิดขึ้นของปัญหาใหม่ในทางสังคมที่แตกต่างจากกลุ่มประเทศตะวันตก ซึ่งลักษณะเด่นของกลุ่มประเทศเหล่านี้ มีดังนี้



ประการที่หนึ่ง มรดกในเชิงวัฒนธรรม-การเมืองจากระบบคอมมิวนิสต์ : การถูกกดทับด้วยระบอบเผด็จการโดยพรรคคอมมิวนิสต์มาช้านาน ทำให้วัฒนธรรมในเรื่องการมีส่วนร่วม การเจรจาต่อรอง และการแสวงหาความร่วมมือไม่เกิดการพัฒนากันขึ้น นั่นได้นำไปสู่ระบบพรรคการเมืองที่มีความอ่อนแอและกระจัดกระจาย ดังปรากฏในเวลาต่อมาว่า พรรคคอมมิวนิสต์หรือกลุ่มการเมืองที่มาจากพรรคคอมมิวนิสต์เดิม มักจะมีความเข้มแข็งและสามารถสร้างเสถียรภาพทางการเมืองได้มากกว่า เช่น ในโรมาเนีย และบัลแกเรีย เป็นต้น

ประการที่สอง ผลกระทบจากการเปลี่ยนรูปแบบเศรษฐกิจ : การเปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนจากส่วนกลางไปสู่ระบบทุนนิยมเสรี นำไปสู่ภาวะของความไร้เสถียรภาพอันเกิดจากเงินเฟ้อ การว่างงาน และความไม่เท่าเทียมกันในสังคมที่ขยายวงกว้างขึ้น ภาวะการณ์เช่นนี้ ได้นำไปสู่การเติบโตของพรรคการเมืองที่มีแนวคิดในแบบคอมมิวนิสต์หรือชาตินิยม

ประการที่สาม ผลกระทบจากความอ่อนแอของรัฐ : เกิดจากภาวะการณ์ที่กลุ่มพลังมวลชนในหลายรูปแบบที่เคยถูกระบบเดิมกดทับมานาน ได้เกิดขึ้นมาและขยายตัวมากขึ้น ตัวอย่างที่ชัดเจนก็คือ กลุ่มเชื้อชาติต่างๆ ได้ออกมาเรียกร้องสิทธิทางการเมือง ตลอดจนสิทธิในการปกครองตนเอง อันนำไปสู่ภาวะแห่งความวุ่นวายภายในรัฐ

2.2.3 ระบบเอเชียตะวันออก (East-Asia Regimes)

ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 มีเหตุการณ์สำคัญที่ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการล่มสลายของลัทธิคอมมิวนิสต์ ได้แก่ การกลายเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจโลกของกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออก อำนาจทางเศรษฐกิจได้เคลื่อนย้ายจากตะวันตกมาสู่ประเทศเอเชียในแถบตะวันออก โดยเฉพาะกลุ่มประเทศตามแนวชายฝั่งแปซิฟิก (Pacific Rim) แต่การพัฒนาทางอุตสาหกรรม การมีระบบเศรษฐกิจแบบตลาด และมีระบบการเมืองแบบตัวแทนในระบบหลายพรรค ก็ได้ให้ความหมายว่าประเทศเหล่านี้จะมีลักษณะเช่นเดียวกันกลุ่มประเทศตะวันตก ลักษณะเด่นที่สำคัญได้แก่ ความผสมกลมกลืนกันของรากฐานแนวคิดตะวันออกในแบบขงจื้อ (Confucian Ideas) กับแนวคิดตะวันตกที่เน้นเสรีภาพของปัจเจกชน เหล่านี้จึงปรากฏลักษณะเด่นในระบอบการเมืองของประเทศเหล่านี้ กล่าวคือ

ประการที่หนึ่ง การให้ความสำคัญกับเป้าหมายทางเศรษฐกิจมากกว่าการเมือง กล่าวคือ กลุ่มประเทศเหล่านี้จะคำนึงถึงการเติบโตทางเศรษฐกิจและความมั่งคั่งมากกว่าการให้ความสำคัญกับเสรีภาพและการมีส่วนร่วมของพลเมือง ดังปรากฏในกลุ่มประเทศ “เสือเศรษฐกิจ” อย่าง ไต้หวัน เกาหลีใต้ ฮองกง สิงคโปร์ และมาเลเซีย



ประการที่สอง รัฐบาลที่เข้มแข็งมีแนวโน้มที่จะได้รับการยอมรับและการสนับสนุนจากประชาชน ดังนั้น รัฐในกลุ่มประเทศเหล่านี้จึงมีบทบาทนำในสังคมโดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ

ประการที่สาม มีความยึดมั่นและเชื่อถือในตัวผู้นำ แนวคิดนี้เป็นจากอิทธิพลความคิดในแบบขงจื้อที่เน้นหนักในเรื่องความจงรักภักดี การวินัย และหน้าที่

ประการสุดท้าย ได้แก่ ลักษณะทางชุมชนและสังคม จะปรากฏถึงความแน่นแฟ้น และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การคิดและตัดสินใจในแบบกลุ่มจะมีความสำคัญ ในขณะที่แนวคิดเรื่องปัจเจกชนนิยมและสิทธิเสรีภาพจะถูกมองว่าเป็นเรื่องของตะวันตก

2.2.4 ระบอบอิสลาม (Islamic Regimes)

ลักษณะเด่นของกลุ่มประเทศนี้ก็คือ หลักการทางศาสนามีอิทธิพลอย่างสำคัญในระบอบการเมืองการปกครอง และในหลายประเทศได้รื้อฟื้นหลักการทางศาสนาให้กลายเป็นกรอบจารีตหลักในการประพฤติปฏิบัติของพลเมืองในสังคมตาม “วิถีทางอิสลาม” กล่าวในอีกนัยหนึ่ง คือความพยายามที่จะสร้างรัฐอิสลาม ตามแนวคิดที่เรียกว่า “Fundamentalism”

2.2.5 ระบอบเผด็จการทหาร (Military Regimes)

ระบบเผด็จการอำนาจนิยมทหารและการกดขี่ยังคงปรากฏอยู่ในหลาย ๆ ประเทศทั่วโลก เช่น อเมริกาใต้ ออฟริกา ตะวันออกกลาง และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ลักษณะเด่นร่วมกันของกลุ่มประเทศเหล่านี้ ได้แก่ ตำแหน่งผู้นำทางการเมืองจะมีที่มาจากสายการดำรงตำแหน่งภายในกองทัพ ระบบการเมืองและการบังคับใช้รัฐธรรมนูญจะถูกหยุดชะงักไว้ ขณะที่สภาอันเป็นตัวแทนของประชาชนและการตรวจสอบผู้ใช้อำนาจปกครองจะมีความอ่อนแอโดยทั่วไประบอบเผด็จการทหารจะมีปรากฏออกมาใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ

ลักษณะที่หนึ่ง ระบอบเผด็จการโดยกลุ่มทหาร (Junta) : ระบอบนี้พบได้ทั่วไปในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา มีลักษณะเด่นคือ กลุ่มชนชั้นนำทางทหารจะเข้าไปดูแลหรือปกครองประเทศโดยตรงคล้ายกลุ่มของคณะเสนาธิการ

ลักษณะที่สอง ระบอบเผด็จการภายใต้ผู้นำทางการเมืองทหาร : ระบอบนี้จะมีผู้นำเผด็จการภายใต้การหนุนหลังของกองทัพ โดยมากจะเป็นผู้นำทางการเมืองทหารที่มีบทบาทและบุคลิกโดดเด่นกว่าชนชั้นนำอื่นๆ จนสามารถนำเหล่ากองทัพได้ ระบอบนี้พบในชิลีสมัยนายพลปิโนเช่ หรือในไนจีเรียสมัยนายพลอบาซา



ลักษณะที่สาม ระเบียบแห่งการแบบหุ่นเชิด : ระเบียบนี้ระบบการเมืองจะคงอยู่ได้ก็ขึ้นอยู่กับความจงรักภักดีของกองทัพ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง กองทัพจะมีบทบาทในฐานะผู้อยู่เบื้องหลังและกำหนดทิศทางของระบบการเมือง ซึ่งปรากฏในบราซิลในระยะหลังสงครามโลก

สรุป

การเมืองการปกครองนั้นเป็นคำอธิบายพฤติกรรมทางสังคมที่สังคมนั้น ๆ ใช้กลไกหนึ่งในการทำให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีระบบระเบียบไม่เกิดความวุ่นวายกลไกนั้น คือ กลไกทางการเมืองการปกครอง (Govern) ส่วนคำว่า “การเมือง” และ “การปกครอง” เรามักจะพูดหรืออ่านรวมกับราวกับว่าเป็นคำคำเดียวกันและมีความหมายเหมือนกันแต่ในความเป็นจริงคำสองคำนี้มีความหมายแตกต่างกันแต่มีถูกใช้ร่วมกันเสมอการเมืองตามความหมายควรจะเป็นภารกิจที่เกี่ยวข้องกับส่วนรวมหรือกิจกรรมสาธารณะที่เกี่ยวกับรัฐส่วนการปกครองนั้นมีความหมายถึงการควบคุมดูแลโดยมีเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งเช่นความสงบสันติสุขหรือเพื่อผลประโยชน์ของผู้ปกครอง

“การเมือง” (Politics) politics มาจากคำของกรีกโบราณว่า polis ซึ่งถ้าหากแปลตามตัวอักษรจะหมายถึง นครรัฐ (city-state) นครรัฐเป็นรูปแบบรัฐที่เกิดจากการรวมตัวของชนเผ่าต่าง ๆ หากเรา พิจารณาจากรากศัพท์เราสามารถอนุมานได้ว่า การเมือง น่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบ้านเมือง แต่จะเกี่ยวข้องมุมใดบ้างนั้นอาจจะมีความซับซ้อนพอสมควรในการอธิบายให้คำนิยามความหมายขึ้นอยู่กับทัศนะการพิจารณาของนักคิดแต่ละท่าน อย่างไรก็ตามนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ ได้ให้ความหมายไว้แตกต่างกัน ตามแต่จะใช้ตัวแบบใดในการศึกษาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการเมือง และด้วยตัวแบบที่เป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์นี้ จะยังผลให้กรอบการมองคำว่าเมืองต่างกันไป

การเมือง (Politics) เป็นคำที่มีความหมายเชิงนามธรรมที่ละเอียดอ่อนมองได้หลายลักษณะ จนกระทั่งนักรัฐศาสตร์เองก็ไม่สามารถให้คำนิยามที่สมบูรณ์ได้ เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไปความหมายของการเมืองก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ทั้งนี้เพราะการเมืองเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ นักรัฐศาสตร์ตั้งแต่ยุคกรีกโบราณจนกระทั่งปัจจุบันได้ให้ความหมายของการเมืองไว้หลายแนวคิด ทำให้ความหมายของการเมืองมีจำนวนมากและแสดงให้เห็นพัฒนาการของความหมายที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่อย่างไรก็ตามผู้เขียนได้สำรวจการนิยามความหมายของการเมืองเบื้องต้นเพื่อให้หนังสือได้เข้าใจ การนิยามการเมืองในหลายมุมมองผู้เขียนได้พยายามได้รวบรวมและประมวลคำนิยามหรือความหมายของคำว่า



การเมืองนำเสนอโดยจำแนกได้เป็น 5 กลุ่ม 1. การเมืองเป็นเรื่องของอำนาจ 2. การเมืองเป็นเรื่องของการจัดสรรทรัพยากรของรัฐหรือสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม 3. การเมืองเป็นเรื่องของความขัดแย้งและประนีประนอมผลประโยชน์ 4. การเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับรัฐและการบริหารประเทศในกิจกรรมหลัก และ 5. การเมืองเป็นเรื่องของการกำหนดนโยบายของรัฐ การเมืองมีลักษณะร่วมกันที่สำคัญ ๆ ดังนี้ (1) การเมืองเป็นเรื่องของกิจกรรม (2) การเมืองเป็นกิจกรรมทางสังคม (4) การเมืองเป็นเรื่องความแตกต่างของมนุษย์ที่นำไปสู่การมีเรื่องขัดแย้งกัน และ (5) การเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ความแตกต่างของแนวคิดการปกครอง (Government) การปกครอง ในความหมายโดยทั่วไป ก็คือ กระบวนการ (Process) ที่เกิดขึ้นจากการทำงานของบรรดาสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ (เช่น รัฐบาล รัฐสภา ระบบราชการ) เพื่อทำให้เกิดการตัดสินใจร่วมกัน (Collective Decision) เช่น การกำหนดนโยบาย การออกกฎหมาย เป็นต้น และรวมถึงการทำให้ผลการตัดสินใจดังกล่าวมีการบังคับใช้ภายในสังคม เช่น การบังคับใช้และรักษากฎหมาย การนำเอานโยบายไปปฏิบัติ เป็นต้น ระบบการเมือง (Political System) หรือ ระบอบการเมือง (Regime) จะมีความหมายที่กว้างขวางกว่า กล่าวคือ นอกจากจะหมายถึง กลไกและสถาบันทางการเมืองการปกครองแล้ว ยังหมายรวมถึง โครงสร้างความสัมพันธ์ และกระบวนการ ที่บรรดาสถาบันเหล่านี้เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมในวงกว้างด้วยเนื่องจาก ระบบการเมือง ก็ถือได้ว่าเป็นเพียง “ระบบย่อย” (Subsystem) ที่อยู่ภายในระบบใหญ่ คือ สังคม ซึ่งประกอบไปด้วยระบบย่อยอื่นๆ และแน่นอนว่าระบบเหล่านี้ก็ย่อมที่จะมีความสัมพันธ์ต่อกันในรูปแบบต่างๆ อย่างสลับซับซ้อน ซึ่งรูปธรรมที่เห็นได้จากโครงสร้างและกระบวนการที่บรรดาสถาบันทางการเมืองเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม ก็ได้แก่ การจัดสรร/แบ่งปัน (Distribution) อำนาจ ความมั่งคั่ง และทรัพยากรต่างๆ ภายในสังคม ดังนั้น ระบอบการเมือง จึงหมายถึง “ระบบของกฎเกณฑ์” (System of Rules) ที่ดำรงอยู่ภายในสังคมหนึ่ง ๆ ในการจัดความสัมพันธ์ระหว่างการเมือง กับ เศรษฐกิจและสังคม

การแบ่งประเภทการเมืองและการปกครอง (1) การจัดประเภทในแบบคลาสสิก (Classical Typologies) การจัดประเภทที่เกิดขึ้นแรก ๆ และยังทรงอิทธิพลมาจนถึงปัจจุบัน เกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณโดย อริสโตเติล ที่ได้ศึกษาและวิเคราะห์บรรดานครรัฐต่าง ๆ จำนวน 158 แห่งในสมัยนั้น ซึ่งหลักเกณฑ์ในการประเมินนั้นมีอยู่ 2 ประการ ได้แก่ “ใคร คือผู้ปกครอง?” (Who Rules?) และ “ใคร ได้รับประโยชน์จากการปกครอง?” (Who Benefits from Rule?) ภายใต้หลักเกณฑ์ข้างต้น อริสโตเติล เห็นว่า ผู้ปกครองนั้นเป็นไปได้ใน 3 ลักษณะ กล่าวคือ ปกครองโดยคน ๆ เดียว (One Person) ปกครองโดยคน



จำนวนน้อย (The Few) และปกครองโดยคนจำนวนมาก (The Many) และระบอบการเมืองในปัจจุบัน (Regimes of The Modern World) ปัจจุบันการจัดประเภทระบอบการเมืองดูเหมือนจะได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย และก็ได้เกิดคำอธิบายใหม่ ๆ ขึ้นมามากมายภายใต้หลักเกณฑ์ของแต่ละคน

เอกสารอ้างอิง

- ฉันทิมา อ่องสุรักษ์. (2526). *วิเคราะห์ลัทธิคอมมิวนิสต์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. (2548). *มนุษย์กับการเมือง เอกสารประกอบการสอนรายวิชา มนุษย์กับการเมือง*. ชลบุรี: ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2535). *รัฐ (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์. (2539). *การเมืองไทย : การวิเคราะห์เชิงจิตวิทยา*. กรุงเทพฯ: วชิรินทร์การพิมพ์.
- ดาณูภา ไชยพรธรรม. (2550). *การเมืองการปกครอง ฉบับชาวบ้าน*. กรุงเทพฯ: มายิกสำนักพิมพ์.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. (2523). *อุดมรัฐ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิชิต จงสถิตย์วัฒนา และคณะ. (2524). *เผด็จการเจ้า*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกลบอลทองพุทธทาสภิกขุ. (2549). *การเมืองคืออะไร ? หนทางรอดของมนุษย์คือ ธรรมิกสังคมนิยม*. สุราษฎร์ธานี: กลุ่มศึกษาที่สวนโมกข์.
- วสันต์ เหลืองประภัสร์. (2548). *หลักรัฐศาสตร์ เอกสารประกอบการสอน*. ชลบุรี: ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
- ศรุตี สุกุลรัตน์. (2529). *รัฐ 101 การเมืองเบื้องต้น*. ชลบุรี: ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (2525). *นักปรัชญาการเมืองฝรั่ง*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- Heywood, A. (2002). *Politics Publication*. New York: Palgrave.
- Harold, L. (1978). *Politics: Who gets what, when how*. New York: McGraw – Hill.
- Dave, R. & Indy, G. (2003). *Introduction Political Philosophy*. Cambridge: Icon Books.